Základní problémy studia starších českých dějin II. (NMgr.)

středa 17.30–19.05, místnost č. 201

Garant:
Mgr. Jaroslav Svátek, Ph.D.

Kód: AHS 600005

Program přednáškového cyklu na ZIMNÍ SEMESTR 2025/2026:

DUCHOVNÍ KULTURA: LITERATURA – VZDĚLANOST – VĚDA

1. 10.	J. Svátek	Úvod – Historik a literární prameny ve středověku
8. 10.	J. Zdichynec	Historik a narativní prameny v raném novověku (příklad městského kronikářství)
15. 10.		DĚKANSKÉ VOLNO
22. 10.	J. Svátek	Knižní kultura českého středověku
29. 10.	B. Zilynská	Nižší školství ve středověku
5. 11.	J. Hausenblasová	Nižší školství v raném novověku
12. 11.		(bude upřesněno)
19. 11.		TÝDEN HUMANITNÍCH VĚD
26. 11.	B. Zilynská	Univerzitní dějiny jako badatelský obor
3. 12.	M. Ďurčanský	Pražská univerzita v předbělohorské době
10. 12.	J. Zdichynec	Klášterní knihovny českých zemí mezi středověkem a raným novověkem
17. 12.	A. Kostlán	Zrod moderní vědy
8. 1.	J. Svátek	Závěrečná rozprava (nad kurzem i tématy esejů)

Anotace:
Předmět zprostředkovává studentům hlubší přehled o literatuře, badatelských metodách a vybraných interpretačních problémech dějin středověku a raného novověku v kontextu západoevropského kulturního a civilizačního okruhu s akcentem na vývoj ve středoevropském prostoru. Výuka je zaměřena především na seznámení se základními pojmy užívanými domácí i zahraniční historiografií při zkoumání a interpretaci středověku a raného novověku, na orientaci v domácí i zahraniční literatuře ke sledovanému období, na obeznámení s typologií pramenů a s metodami výzkumu. Výuka, rozložená do čtyř semestrů, seznamuje se strukturami společnosti (panovnická moc, šlechta, církev, města, venkov atd.) a s procesy a fenomény klíčovými pro období středověku a raného novověku (demografický vývoj českých zemí, hospodářská situace a ekonomický potenciál, náboženský a konfesijní vývoj, proměny komunikace a míry civilizační a kulturní provázanosti českých zemí se soudobou Evropou).
Zimní semestr II. ročníku je věnován tématům z oblasti duchovní kultury, dějinám školství a vzdělanosti.

Atestace:

ZS – zápočet na základě pravidelné docházky a písemného eseje

Celkový rozsah – 3–5 normostran (1 NS = 1800 znaků vč. mezer)

Téma – Mělo by přímo souviset s problematikou přednášenou v ZS. Téma eseje se pokuste představit jako problém, otázku pokuste se zamýšlet, interpretovat, esej nemá za účel pouze suplovat výklad. V práci můžete též přímo reflektovat to, co zaznělo na přednáškách. Témata raději konzultujte dopředu s garantem kursu (pro tento předmět dr. Svátek: jaroslav.svatek@ff.cuni.cz).
Struktura – musí být jasná, tzn. úvod, téma a závěr. Je výhodou si na začátku položit otázku a na konci na ni odpovědět. Při relativně malém rozsahu práce není nutné vnitřní členění.
Formální stránka – ve formátu MS Word (lépe se opravuje a komentuje pomocí sledování změn). Na konci je nutné uvést seznam zdrojů/literatury (min. 3 položky). Použití poznámek pod čarou je fakultativní, vhodné jsou např., pokud citujete z pramenů či z literatury. Internetové zdroje je rovněž možné uvádět, ale text musí být opřen zejména o vydané historické práce (monografie, články, edice…).
Vypracované eseje posílejte mailem příslušnému garantovi (viz výše), který je následně přepošle vybranému vyučujícímu. Název souboru by měl obsahovat vaše příjmení.
Termín odevzdání – nejpozději do 31. 1. 2026 (možno i dříve). Není vyloučená možnost, že méně povedené eseje dostanete zpět na přepracování.

LS – ústní komisionální zkouška (na základě problematiky přednášené v ZS a v LS); k ústní zkoušce si student/ka přinese seznam četby k probíraným tématům (8–10 položek)

Literatura ke studiu (další tematicky zaměřené tituly budou upřesňovány v rámci jednotlivých přednášek):

ASSMANNOVÁ Aleida, *Prostory vzpomínání: podoby a proměny kulturní paměti*, přel. Jakub Flanderka, Světlana Ondroušková a Jiří Soukup, Praha 2018
BAŽANT Vojtěch – SVÁTEK Jaroslav, *Středověké cestopisy v českých zemích*, Praha 2024
BENEŠ Zdeněk, *Historický text a historická skutečnost*, Praha 1993
BOBKOVÁ Lenka – ŠMAHEL František (edd.), *Lucemburkové. Česká koruna uprostřed Evropy*, Praha 2012
BOBKOVÁ Lenka – ZDICHYNEC Jan, *Geschichte – Erinnerung – Selbstidentifikation. Die schriftliche Kultur in den Ländern der Böhmischen Krone im 14.–18. Jahrhundert* (= Die Kronländer in der Geschichte des böhmischen Staates V), Prag 2011
BOBKOVÁ-VALENTOVÁ Kateřina – HLAVÁČKOVÁ Jarmila – KUCHAŘOVÁ Hedvika (edd.), *Knihovna jezuitské koleje v Telči*, Praha 2020
BOLDAN Kamil, *Klášterní knihovny 1950*, Čtenář 42, 1990, č. 5, s. 133–136
BOLDAN, Kamil, *Počátky českého knihtisku*, Praha 2018
BOLOM-KOTARI Martina – KOLDA Jindřich a kol., *Brána moudrosti otevřená. Knihy a knihovny broumovského kláštera*, Hradec Králové 2020
BLÁHOVÁ Marie, *Pražské školy předuniverzitního období*, Documenta Pragensia 11, 1993, s. 26-39
BŮŽEK Václav – KRÁL Pavel a kol., *Člověk českého raného novověku (16.–17. století)*, Praha 2007
BŮŽEK Václav a kol., *Společnost českých zemí v raném novověku. Struktury, identity, konflikty*, Praha 2010
BŮŽEK, Václav – SMÍŠEK, Rostislav (eds.): *Habsburkové 1526-1740. Země Koruny české ve středoevropské monarchii*, Praha 2017.
CERMANOVÁ Pavlína – NOVOTNÝ Robert – SOUKUP Pavel (edd.), *Husitské století*, Praha 2014

CERMANOVÁ Pavlína – SVÁTEK Jaroslav – ŽŮREK Václav – BAŽANT Vojtěch, *Přenos vědění. Osudy čtyř bestsellerů v pozdně středověkých českých zemích*, Praha 2021
ČORNEJOVÁ Ivana (red.), *Dějiny Univerzity Karlovy*, II, 1622–1802, Praha 1995
DRAGOUN Michal, *Středověké rukopisy v českých zemích. Handbušek kodikologa*, Praha 2018
DRAGOUN Michal – MAREK Jindřich – BOLDAN Kamil – STUDNIČKOVÁ Milada, *Knižní kultura českého středověku*, Praha 2020
FEJTOVÁ Olga – LEDVINKA Václav – MAŘÍKOVÁ Martina – PEŠEK Jiří, *Historiografie s městem spojená, historiografie o městech a historiografie ve městech*, *Stati z 35. konference AHMP*, Praha 2018
FUČÍKOVÁ Eliška a kol. (eds.), *Rudolf II. a Praha. Císařský dvůr a rezidenční město jako kulturní a duchovní centrum střední Evropy*, Praha 1997
HLAVÁČEK Ivan, *Knihy a knihovny v českém středověku (studie k jejich dějinám do husitství)*, Praha 2005
HOFFMANN František, *Středověké město v Čechách a na Moravě*, Praha 2009[2], s. 476–485 (Vzdělání a škola)
HOLINKOVÁ Jiřina, *Městská škola na Moravě v předbělohorském období*, AUPO, Historica 12, Praha 1967, 93 s.
HOLÝ Martin, *Zrození renesančního kavalíra. Výchova a vzdělávání šlechty z českých zemí na prahu novověku (1500–1620)*, Praha 2010
HOLÝ Martin, *Ve službách šlechty. Vychovatelé nobility z českých zemí (1500–1620)*, Praha 2011
HORÁK František, *Klášterní knihovny v českých zemích*, Knihovna 6, 1966, s. 219–270
JONÁŠOVÁ Milada, *Semiramide riconosciuta – opera k pražské korunovaci Marie Terezie 1743*, in: Olga Fejtová – Václav Ledvinka – Jiří Pešek – Vít Vlnas (edd.), Barokní Praha – Barokní Čechie (1620–1740), Praha 2004, s. 19–68
KRÁSA, Josef, *České iluminované rukopisy 13.-16. století*, Praha 1990
KNEIDL Pravoslav – ROLLOVÁ Anna – PREISS Pavel, *Strahovská knihovna Památníku národního písemnictví: historické sály, dějiny a růst fondů,* Praha 1988
KUBÍKOVÁ Blanka – HAUSENBLASOVÁ Jaroslava – DOBALOVÁ Sylva (eds.), *Arcivévoda Ferdinand II. Habsburský. Renesanční vladař a mecenáš mezi Prahou a Innsbruckem*, Praha 2017
LÁNG Benedek, *Unlocked Books*. *Manuscripts of Learned Magic in the Medieval Libraries of Central Europe*, University Park Pennsylvania 2008
LE GOFF Jacques, *Intelektuálové ve středověku*, Praha 1999
MACEK Josef, *Jagellonský věk v českých zemích* III, Města, Praha 1998, s. 223–245 (kap. Děti, škola, univerzita)
MAREK Jindřich – BOLDAN Kamil (edd.), *Libri catenati Egrenses. Knihy a knihovna chebských františkánů v pozdním středověku a raném novověku*, Praha 2013
MODRÁKOVÁ Renata, *Knižní kultura kláštera benediktinek u sv. Jiří na Pražském hradě*, Praha 2022
MODRÁKOVÁ Renata – VOJTÍŠEK Jan (edd.), *Kniha a závoj: 1100 let od úmrtí kněžny a světice Ludmily*, Praha 2022
NECHUTOVÁ Jana, *Latinská literatura českého středověku do r. 1400*, Praha 2000
PEŠEK, Jiří, *Měšťanská vzdělanost a kultura v předbělohorských Čechách 1547–1620* (Všední dny kulturního života), Praha 1993
PEŠEK Jiří, *Univerzita a městské latinské školy*, in: Dějiny UK I, red. Michal Svatoš, Praha 1995, s. 219–226
SOMMER Petr – TŘEŠTÍK Dušan – ŽEMLIČKA Josef, *Přemyslovci. Budování státu*, Praha 2009
SPUNAR, Pavel, *Kultura českého středověku*, Praha 1985
SPUNAR, Pavel a kol., *Kultura středověku*, Praha 1995 (kap. Středověké školství a knihovny)

SVATOŠ Martin (red.), *Dějiny Univerzity Karlovy*, I, 1347/48–1622, Praha 1995
ŠEDIVÁ KOLDINSKÁ Marie – CERMAN Ivo a kol., *Základní problémy studia raného novověku*, Praha 2013
ŠMAHEL František, *Pražské universitní studentstvo v předrevolučním období 1399-1419* (Rozpravy ČSAV, sv. 77), Praha 1967
ŠMAHEL František, *Univerzitní kniha před husitstvím a po něm*, Documenta Pragensia X/1, 1990, s. 119–129
ŠMAHEL František – NODL Martin (edd.), *Člověk českého středověku*, Praha 2002
ŠMAHEL František, *Alma mater Pragensis*, Praha 2016
TOŠNEROVÁ Marie, *Kroniky českých měst z předbělohorského období. Úvod do studia městského kronikářství v Čechách v letech 1526–1620*, Praha 2010 (Studie o rukopisech. Monographia 15)
TOŠNEROVÁ, Marie – HRADILOVÁ, Marta (edd.), *Jakž věrohodní lidé zprávu činí: formy písemné komunikace v raném novověku*, Praha 2018
TŘEŠTÍK Dušan, *Kosmas*, Praha 1972 (2. vyd.)
VOIT Petr, *Český knihtisk mezi pozdní gotikou a renesancí*, Praha 2013 (I. sv.), 2017 (II. sv.)